

КАНАДСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЕКТ
«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ З
ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ»

ТРЕНІНГОВИЙ МОДУЛЬ
МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У ВПРОВАДЖЕННІ
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

КИЇВ-2013

УДК 376-056(076)

ББК 74.3я7

М58

Серія навчальних матеріалів канадсько–українського проекту
«Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»

М58 Байда Л. Ю., Красюкова–Еннс О. В. Тренінговий модуль «Міжвідомчий підхід у впровадженні інклюзивного навчання».— К., 2013. — 48 с.

У тренінговому модулі «Міжвідомчий підхід у впровадженні інклюзивного навчання» подано інформацію з питань інклюзивного навчання, інтегрованого підходу в наданні послуг дітям та молоді з інвалідністю/особливими потребами для реалізації їх права на освіту.

Видання здійснено за підтримки Канадської агенції з міжнародного розвитку (СІДА) в ході реалізації канадсько–українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні».

Проект висловлює щире подяку всім особам і організаціям, матеріали яких було використано у процесі підготовки даного видання.

Відтворення матеріалів тренінгового модуля «Міжвідомчий підхід у впровадженні інклюзивного навчання» має бути узгоджено з Канадським центром вивчення інвалідності, ВГО «Національна Асамблея інвалідів України».

ISBN 978-966-97230-2-4

© Канадський центр вивчення інвалідності
© ВГО «Національна Асамблея інвалідів України»

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТРЕНІНГОВИЙ МОДУЛЬ «МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ»	6
Змістовне наповнення теми	9
ТЕМА 1. Суспільство для всіх	11
1.1. Що ми знаємо про інвалідність?.....	11
Змістовне наповнення теми	12
ТЕМА 2. Інклюзивне навчання та міжвідомчий підхід	15
2.1. Філософія інклюзивного навчання.....	15
Змістовне наповнення теми	16
2.2. Міжвідомчий підхід у впровадженні інклюзивного навчання.....	25
Змістовне наповнення теми	25
ТЕМА 3.Інтегрований підхід в наданні послуг	29
3.1. Інтегровані послуги та інклюзивна політика	29
Змістовне наповнення теми	29
3.2. Інтегровані послуги інклюзивному навчанні: практика впровадження.....	31
Змістовне наповнення теми	31
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	37
ДОДАТКИ	39

ВСТУП

Модуль «Міжвідомчий підхід у провадженні інклюзивного навчання» був розроблений у межах діяльності канадсько–українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні», що розпочав свою діяльність в Україні 2008 року завдяки підтримці Канадської агенції з міжнародного розвитку CIDA та партнерської співпраці низки канадських та українських громадських та державних організацій. Пілотними регіонами проекту обрано Львівську область та Автономну Республіку Крим.

Метою проекту є змінення ставлення уряду, закладів освіти та неурядових організацій до проблем людей з інвалідністю, зокрема, в царині освіти. Ідеологія проекту ґрунтується на соціально–правовій моделі інвалідності, на визнанні того, що «інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі»; на партнерстві освітніх, урядових та громадських організацій, які об'єднують свої зусилля заради розбудови інклюзивної моделі освіти в Україні.

Проект розглядає розбудову інклюзивного навчання як системний процес, який спрямовано на забезпечення права кожної дитини на якісну, доступну освіту за місцем проживання, задоволення її особливих потреб під час навчального процесу.

У компоненті «Соціальна політика» проект спрямовує свої зусилля на внесення змін в існуючі законодавчо–нормативні документи та розробку нових документів з урахуванням міжнародних стандартів у сфері захисту права людей з інвалідністю; формування інтегрованих підходів до питань інвалідності; сприяння розвитку освітніх систем, які можуть стати частиною нової соціальної політики.

У компоненті «Освіта» проект розвиває інклюзивну практику на рівні загальноосвітнього навчального закладу, забезпечуючи педагогів, адміністраторів шкіл, батьків знаннями та вміннями, які сприяють досягненню успіху всіма дітьми; сприяє змінам у системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів; формує новий підхід управління закладом освіти в умовах інклюзивного навчання.

У компоненті «Громадянське суспільство» проект ставить за мету розширення руху «Школа одна для всіх!» шляхом залучення батьків, що виховують дітей з інвалідністю/особливими потребами, до учбового навчального процесу; розбудови потенціалу громадських організацій, які опікуються питаннями освіти дітей з інвалідністю/особливими потребами, партнерства з державними установами, тим самим сприяючи розбудові інклюзивного суспільства, в якому цінується кожна особистість незалежно від стану здоров'я, особливих потреб, інвалідності, віку та статі тощо.

Для більш широкого залучення громадськості до діяльності в межах проекту використовуються різні технології: проведення семінарів, тренінгів, конференцій, форумів, інформаційних компаній, акцій; розробка інформаційно–методичних

матеріалів, навчальних курсів, видання практичних посібників, проведення наукових досліджень та публікація їх результатів, розміщення матеріалів з питань інклюзії на веб-сайті проекту <http://www.education-inclusive.com> тощо. Всі ці матеріали розраховані на педагогів, батьків, громадських діячів, фахівців будівельної, транспортної, медичної, соціальної сфер, керівників освітньої та інших галузей, парламентарів та просто пересічних громадян.

ТРЕНІНГОВИЙ МОДУЛЬ «МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У ПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ»

Складається з трьох навчальних розділів, які представлені у логічній послідовності:

- 1) Суспільство для всіх.
- 2) Інклюзивне навчання як основа правового суспільства: принципи, законодавство, знання та практика професіоналів.
- 3) Інтегрований підхід у наданні послуг дітям і молоді з інвалідністю та їх сім'ям для забезпечення інклюзивного навчання.

Загальна тривалість тренінгу — 7 год. (1 або 2 дні). Такий підхід дає можливість більш гнучкого планування тренінгу чи кількох тренінгів відповідно до можливостей учасників.

Кожен навчальний модуль містить: актуальність теми, завдання теми, термінологічний словник до теми, матеріал до теми, а також список літератури, яку тренер може використати при підготовці до тренінгу.

Вступ до модуля:

У першій частині тренінгового модуля пропонується інформація з різних галузей знань, яка стане теоретичним підґрунтям для розуміння питань «інвалідності», формування суспільства для всіх.

Друга частина модуля присвячена сучасним підходам до теорії та практики інклюзивного навчання, питанням законодавства, міжвідомчої координації у провадженні інклюзивної навчання, ролі кожного з партнерів у цьому процесі.

У третій частині модуля представлено інтегрований підхід до надання послуг, питання формування інклюзивного суспільства, висвітлено практичний досвід пілотних регіонів проекту в побудові системи інтегрованих послуг для дітей з інвалідністю/особливими потребами.

Під час тренінгу учасники зможуть закріпити свої теоретичні знання практичними вправами, використовуючи власний професійний досвід.

При розробці курсу були використані матеріали канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні», міжнародне та українське законодавство, аналітичні матеріали, наукові дослідження з питань впровадження інклюзивного навчання в Канаді, а також практичний досвід неурядових організацій-учасників проекту.

Мета: засвоєння базових знань з питань надання інтегрованих послуг та впровадження міжвідомчої координації у забезпеченні інклюзивного навчання на всіх рівнях освіти для осіб з інвалідністю.

Завдання модуля:

Систематизувати знання щодо:

- понять «інвалідність», «інклюзивне суспільство», «інтегровані послуги», «інклюзивне навчання», «діти з особливими потребами», «діти з інвалідністю»;
- впровадження міжвідомчого підходу у забезпеченні інклюзивного навчання в Україні;
- надання інтегрованих послуг у сфері освіти осіб з інвалідністю/ особливими потребами.

Сформуувати навички (вміння) щодо:

- роботи в команді;
- формування спільної цілі, планування та прийняття рішень, координація діяльності;
- оцінювання ефективності надання послуг для дітей з інвалідністю/ особливими потребами;
- розроблення, ініціювання та впровадження заходів, які підсилюють використання загальноприйнятих інклюзивних практик.

Методологія:

Підчастренінгу можуть використовуватися різноманітні активні та інтерактивні методи навчання. Здебільшого лекції, презентації, перегляд відеофільмів, дискусії.

До уваги тренера!

Перед підготовкою до тренінгу потрібно передбачити можливість вільного переміщення і комфортного перебування учасників з особливими потребами у приміщенні, його архітектурну, комунікаційну, інформаційну доступність.

Учасники:

Учасниками тренінгу можуть бути представники громадських організацій, державних структур, відповідальних за формування освітньої політики щодо осіб з інвалідністю, викладачі вищих навчальних закладів, вчителі шкіл, представники психолого–медико–педагогічних консультацій та всі зацікавлені особи, які використовуватимуть набуті знання в межах своєї професійної діяльності для впровадження інклюзивного навчання в Україні.

Кількість учасників: 20 — 25 осіб.

Тематичний план модуля:

Тема, підтема	Час
Вступ	
Знайомство. Мета та завдання тренінгу. Очікування учасників	40 хв.
Тема 1. Суспільство для всіх	60 хв.
1.1. Що ми знаємо про інвалідність	
Тема 2. Інклюзивне навчання та міжвідомчий підхід	2 год. 30 хв.
2.1. Філософія інклюзивного навчання	
2.2. Партнери, їх роль та обов'язки у впровадженні інклюзивного навчання	
Тема 2. Інтегрований підхід у наданні послуг	3 год.
2.1. Інтегровані послуги та інклюзивна політика	
2.2. Інтегровані послуги в інклюзивному навчанні: практика впровадження	
Підбиття підсумків роботи тренінгу	30 хв.
Усього за модулем хв.	7 год. 40 хв.

Вступ

Знайомство. Мета та завдання тренінгу.

Очікування учасників. Правила роботи.

Актуальність

Даний етап необхідний для ознайомлення учасників із метою тренінгу, налаштування групи на ефективну роботу, виявлення очікувань групи, а також розв'язання організаційних питань.

Завдання:

- ознайомити учасників із метою та завданнями тренінгу;
- познайомити учасників один з одним;
- створити доброзичливу атмосферу;
- встановити правила роботи на тренінгу;
- налагодити зворотній зв'язок між тренером та учасниками.

Необхідні матеріали для тренінгу: фліпчарт, ручки, кольорові стікери, маркери, папір.

Зміст теми та пропонувані час

Вид навчальної діяльності	Назва	Пропонуваний час
	Вступ	10 хв.
Робота з групою	Знайомство	20 хв.
Індивідуальна робота учасників	«Очікування» учасників	15 хв.
Мозковий штурм	Правила тренінгу	5 хв.
Усього (вступ)		50 хв.

Змістовне наповнення теми

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Привітати з початком роботи та представити організаторів тренінгу.
2. Коротко розповісти про канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні», в межах якого розроблений цей тренінг.
3. Познайомити з метою тренінгу та планом проведення.
4. Надати можливість учасникам поставити запитання й отримати відповідь про хід проведення тренінгу, його цілі та завдання.

Знайомство учасників тренінгу.

Методи навчання: робота з групою.

Завдання для виконання

Опис завдання:

1. Учасники розташовуються в аудиторії по колу. Учасники, які сидять поруч, об'єднуються в пари.
2. Тренер пропонує всім парам за п'ять хвилин дізнатися якомога більше один про одного — ім'я, організацію, місто, сферу професійних інтересів та захопленнь, надзвичайний вчинок у житті тощо.
3. Учасники представляють один одного.

«Очікування» учасників

Методи навчання: індивідуальна робота учасників.

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Тренер роздає всім учасникам заздалегідь підготовлені кольорові стікери та просить їх відповісти на запитання «Що я очікую від тренінгу?»
2. Після того, як учасники закінчили відповідати на запитання, вони кріплять свої стікери на аркуші ватману.

При потребі тренер допомагає учасникам з функціональними обмеженнями записати свої «очікування».

Правила тренінгу

Методи навчання: мозковий штурм.

Завдання для виконання:

Опис завдання:

Тренер звертається до учасників із пропозицією обговорити та затвердити правила тренінгу, яких слід дотримуватися з метою забезпечення ефективної роботи тренінгу та досягнення його завдань. Пропозиції, що надходять, коротко обговорюються та записуються на аркуші ватману, який протягом всього тренінгу перебуває в полі зору учасників.

Потому як записано всі пропозиції, тренер ще раз озвучує їх для того, щоб врахувати особливі потреби учасників з функціональними обмеженнями.

ТЕМА 1. Суспільство для всіх.

1.1. Що ми знаємо про інвалідність?

Актуальність теми:

Розуміння питань «інвалідності» необхідне для запровадження нових тенденцій у сфері формування освітньої політики, що стосується людей з інвалідністю; впливу на формування суспільної думки в ставленні до цієї групи населення, подолання ментальної бар'єрності.

Завдання теми:

Структурувати знання учасників щодо сучасних підходів до питань «інвалідності».

Перелік літератури до теми:

- План дій Ради Європи щодо сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві: покращення якості життя людей з обмеженими можливостями в Європі в 2006 — 2015 роках.
- Конвенція ООН про права інвалідів.
- Всесвітня програма дій щодо інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю 3 грудня 1982 року (Резолюція 37/52).
- Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96).
- Конституція України.
- Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні».
- Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».
- Национальный доклад о принятых мерах, направленных на осуществление Украиной обязательств в рамках Конвенции о правах инвалидов. — К., 2012. Режим доступа: <http://dsiv.gov.ua/ImplementationConventionUn/Reporting/SitePages/reports.aspx>
- Байда Л. Ю., Красюкова–Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибалський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навч.–метод. посіб. / за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової–Еннс О. В., — К., 2012. — 216 с.
- Національна доповідь про людський розвиток «Україна: шлях до соціального залучення». — К.: ПРООН в Україні, 2011.
- World report on disability 2011. World Health Organization. — Режим доступу:<http://apps.who.int/bookorders/anglais/detart1.jsp?codlan=1&codcol=15&codcch=809>

Термінологічний словник до теми

Інвалідність — поняття, яке еволюціонує і є результатом взаємодії, що відбувається між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі, і яка заважає їхній повноцінній і дієвій участі в житті суспільства на рівні з іншими (Конвенція ООН про права інвалідів).

Інвалідом¹ є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист» (Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів»).

Модель «інвалідності» — узагальнений, компактний і усвідомлений виклад уявлень про «інвалідність», на який орієнтується суспільство, запроваджуючи зміни і визначаючи основи соціальної політики щодо людей з інвалідністю.

Зміст теми та пропонований час:

Вид навчальної діяльності	Назва	Пропонований час
Лекція–презентація, відповіді на запитання	Що ми знаємо про інвалідність?	60 хв.

Змістовне наповнення теми

Методи навчання: лекція–презентація, обговорення.

Матеріали для обов'язкового вивчення: лекційний матеріал, література до теми.

Теоретичний матеріал до теми 1.1.

Історичний огляд етапів розвитку людської цивілізації свідчить, що уявлення про «інвалідність» еволюціонують, критерії її визначення зазнають змін і поступово переносяться із сфери життя окремого індивіда у сферу організації життєдіяльності самого суспільства. Суспільство стає на позицію, що витоки «інвалідності» коріняться в самому суспільстві. «Інвалідність» — соціальне явище, а не медична проблема особи. Така позиція — ознака демократичного, побудованого на гуманістичних позиціях та цінностях, суспільства, що досягло високо рівня духовного і культурного розвитку.

Інвалідність може виникнути у будь-якої людини на будь-якому етапі її життя. Згідно з оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ):

- нині у світі в однієї з десяти осіб є одне або кілька функціональних порушень, які стають причиною інвалідності;

¹ Назва документу англійською мовою «Convention on the Rights of Persons with Disabilities».

При ратифікації Конвенції Верховною Радою України була використана назва документу «Конвенція ООН про права інвалідів», слово «людина» було вилучено з контексту.

- 35% осіб у віці 60 років мають стійкі функціональні порушення, які перешкоджають їм здійснювати звичайні соціальні функції на рівні з іншими;
- у віці 70 років цей показник зростає до 50%, а у 80 років їх мають 100% осіб.

З урахуванням глобальних світових тенденцій старіння населення очікується, що кількість осіб віком 60 років і старших постійно зростатиме. За прогнозами, кількість людей пенсійного віку з 675 мільйонів 2005 року сягне 1,9 мільярда у 2050 році. Передбачається, що масштаби поширення різних видів та ступенів функціональних обмежень серед цієї групи населення також зростуть. За офіційною статистикою, в Україні 2 709 982 осіб станом на 01.01.2011 р. має інвалідність.

Якщо взяти до уваги, що приблизно 10% населення має певний вид інвалідності, що сім'я людини з інвалідністю складається в середньому ще з двох осіб, що у неї є принаймні один товариш, то за таких умов від проблем, пов'язаних з інвалідністю, потерпає значна частина населення. Оскільки кожен із нас може отримати травму, то ми так само можемо набути певного досвіду «інвалідності». У таких випадках люди, які маючи тимчасову інвалідність, можуть зіткнутися з тими самими проблемами, з якими стикаються особи, які не чують, не бачать або користуються інвалідною коляскою. У такий спосіб інвалідність також може вплинути або впливає на всіх нас.

З прийняттям Генеральною Асамблеєю ООН Конвенції ООН про права інвалідів (2006 рік) було проголошено єдиний підхід до визначення поняття «інвалідність», як поняття, що еволюціонує і «що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі». Конвенція прописує динамічний підхід, що дозволяє певні адаптації із збігом певного проміжку часу та в різних соціально-економічних обставинах. Підхід, визначений Конвенцією до «інвалідності», також наголошує на існуванні значного впливу бар'єрів в оточенні та ставленні, які панують в суспільстві щодо людей з інвалідністю. Конвенція більшою мірою вказує, ніж визнає тих осіб, яких можна вважати особами з інвалідністю. Безумовним є усвідомлення того, що держави самі можуть розширювати коло осіб, на яких поширюватиметься такий захист, з тим, щоб включати у це коло, наприклад, осіб з нетривалою непрацездатністю.

Отже, в Преамбулі та в статті 1 Конвенції ООН про права інвалідів дається визначення інвалідності, яке:

- підтверджує відмову від традиційного «медичного» визначення інвалідності, що робить акцент виключно на порушеннях здоров'я;
- дає «соціальне» визначення інвалідності як стану, що є результатом взаємодії між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі;
- стверджує, що повна та ефективна участь людей з інвалідністю в житті суспільства можлива лише в тому випадку, якщо згадані бар'єри будуть усунені.

- проголошується «право на доступне середовище», з тим, щоб забезпечити людям з інвалідністю можливість «повноцінної і ефективної участі в житті суспільства нарівні з іншими» і зробити це право невід'ємною частиною основних прав людини.

На жаль, в Україні поняття про людину з інвалідністю асоціюється виключно з людиною, яка має офіційне медичне підтвердження статусу інваліда певної групи (I, II, III) і залежно від цього отримує від держави матеріальну допомогу у вигляді пенсії.

Бар'єри, які заважають участі людей з інвалідністю в житті суспільства, умовно можна поділити на:

Інституційні. До них належать закони, практика, програми, які не враховують потреби людей з інвалідністю.

Ментальні. Можливо, найбільш поширеною перешкодою, є ставлення до осіб з інвалідністю багатьох людей — «ментальна бар'єрність». Іноді існуючі в суспільстві міфи та стереотипи про людей з інвалідністю можуть несвідомо заподіяти багато шкоди і створити штучні бар'єри. В інших випадках бар'єри існують тільки тому, що багато людей не знають і не розуміють суті проблем людей з інвалідністю.

Фізичні. Це перешкоди, що включають «фізичні бар'єри», особливо ті, які існують у будівлях та спорудах, транспортні.

Інформаційні. Форма подачі інформації та її зміст можуть бути недоступними для людей з інвалідністю.

Надання послуг. Відсутність інтегрованого підходу в наданні послуг, недостатнє кадрове забезпечення та низький рівень професійної підготовки позначаються на якості, доступності та неадекватності послуг потребам користувачів.

Фінансування. Ресурси, які виділяються на впровадження політики, стратегій, програм незначні або зовсім відсутні.

Відсутність досвіду. Відсутній досвід у впровадженні соціальної моделі інвалідності.

Інвалідність розглядається як міра втрати здоров'я, а звідси політика, яка розробляється, враховує тільки медичну та реабілітаційну складову питання.

Статистика. Недостовірні дані щодо інвалідності не дають можливості ефективного впровадження програм та усунення бар'єрів, пов'язаних з інвалідністю.

Після лекції тренер надає змогу учасникам поставити запитання.

Можливі контрольні запитання для учасників тренінгу:

1. Який існує взаємозв'язок між розумінням «інвалідності» і формуванням соціальної політики?
2. Які бар'єри пов'язують з інвалідністю? Який бар'єр, на ваш погляд, є головним для формування інклюзивної політики в Україні?
3. Прокоментуйте зміст поняття «інвалідність» за Конвенцією ООН про права інвалідів.

ТЕМА 2. Інклюзивне навчання та міжвідомчий підхід.

2.1. Філософія інклюзивного навчання.

Актуальність теми:

Розкриття теми надасть можливість осмислити важливість реалізації підходів інклюзивного навчання та їх практичного застосування.

Завдання теми:

Розширити знання учасників тренінгу з питань інклюзивного навчання, використання міжвідомчого підходу у запровадженні змін у сфері освіти осіб з інвалідністю.

Перелік матеріалів до теми:

- Витяг із матеріалів лекції.
- Фільми про досвід впровадження інклюзивного навчання.

Перелік літератури до теми:

- План заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України №1482-р від 03.12.2009. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1482-2009-%D1%80>);
- План дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009 — 2012 роки (Наказ Міністерства освіти і науки України №855 від 11.09.2009. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828/);
- Концепція розвитку інклюзивної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України №912 від 01.10.2010. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/);
- Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (Постанова Кабінету Міністрів України №872 від 15.08.2011. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>);
- Введення навчального предмета «Українська жестова мова» та внесення змін до Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (Наказ Міністерства і науки України №852 від 11.09.2009. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4826/);
- Про внесення змін до Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №623/61 від 23.06.11, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 6 грудня 2011 р. за №1407/20145. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/25794/);

- Інструктивно–методичний лист «Організація навчально–виховного процесу в умовах інклюзивного навчання» (Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/9-384 від 18.05.2012. — Режим доступу: http://mon.gov.ua/images/files/0newssj/05/18/1_9-384.doc);
- Інструктивно–методичний лист «Організація психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання» (Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/9-529 від 26.07.12. — Режим доступу: http://mon.gov.ua/images/files/0newssj/07/26/1_9-529.doc);
- Посада «Асистент вчителя інклюзивного навчання» внесена у Державний Класифікатор професій за ініціативи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (Наказ Держспоживстандарту №327 від 28.07.2010. — Режим доступу: http://hrliga.com/docs/327_KP.htm);
- Байда Л. Ю., Красюкова–Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навч.–метод. посіб. / за заг. ред.. Байди Л. Ю., Красюкової–Еннс О. В. — К., 2012 . — 216 с.

Термінологічний словник до теми:

Інклюзія (від англ. *inclusion* — включення) — процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і, насамперед, тих, хто має особливі потреби.

Інклюзивне навчання — це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально–пізнавальної діяльності таких дітей (Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912).

Термін «діти з особливими потребами» стосується дітей до 18 років, які потребують додаткової навчально–виховної, медичної і соціальної підтримки з метою розвитку, навчання, покращання здоров'я та якості життя, участі в громаді, включення в суспільство. На час підготовки цього видання в Україні в законодавстві було відсутнє визначення «діти з особливими потребами».

Зміст теми та пропонований час:

Вид навчальної діяльності	Назва	Пропонований час
Лекція, загальне обговорення, робота з групами.	Філософія інклюзивного навчання	60 хв.
Усього (тема 2.1. в цілому):		60 хв.

Змістовне наповнення теми

Методи навчання: лекція, обговорення, робота з групами.

Матеріали для обов'язкового вивчення: лекційний текст.

Теоретичний матеріал до теми 2.1.

Згідно з ЮНЕСКО інклюзивне навчання — це процес спрямований на врахування потреб всіх учнів шляхом підвищення їх участі в навчанні, в культурному житті та житті громади; на зменшення виключення в освіті та навчальному процесі. Метою інклюзивного навчання є покращання навчального середовища, в якому вчитель і учні відкриті до різноманіття, де гарантується забезпечення прав і потреб учнів, повага до їх здібностей та можливостей бути успішними.

Інклюзивне навчання означає, що всі учні можуть навчатися в школах за місцем проживання, в загальноосвітніх класах, в яких в разі необхідності їм буде надаватися підтримка як у навчальному процесі, так і з перепланування класів, програм і діяльності з тим, щоб всі учні без виключення навчалися і проводили час разом.

Інклюзивне навчання — це позитне сприйняття та ставлення до людського різноманіття; врахування потреб всіх учнів, а не тільки тих, хто виключений з процесу навчання; прояв зацікавленості до дітей, які відвідують школу і можуть почувати себе виключеними; забезпечення рівного доступу до навчання або прийняття відповідних заходів стосовно окремих груп дітей без їх виключення із загального процесу.

В основі інклюзивного навчання лежить право людини на освіту, проголошене Загальною декларацією прав людини (1948 р.) і кожна держава зобов'язана забезпечити реалізацію цього права для всіх, незважаючи на індивідуальні особливості.

У багатьох країнах світу в 1970–ті роки відбулися значні зміни в соціальній політиці, що спричинило зміну в ставленні до осіб з інвалідністю, зокрема до дітей з інвалідністю/особливими потребами. Було прийнято низку міжнародних документів, які допомогли сконцентрувати увагу на принципі «включення» як на підході, що відповідає на запити осіб з особливими потребами в сфері освіти.

- 1960 р. — Конвенція ЮНЕСКО про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти;
- 1989 р. — Декларація прав дитини гарантує також право всіх дітей на отримання початкової освіти без будь-якої дискримінації;
- 1990 р. — Всесвітня декларація про освіту для всіх (Джомт'єн) посилює концепцію початкової освіти для всіх, задовольняючи основні потреби в галузі освіти;
- 1993 р. — У Стандартних правилах ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів проголошується не тільки рівність прав на освіту для всіх дітей – інвалідів, молодих людей і дорослих, але також декларується, що освіта має надаватися «на комплексній основі» і «в рамках звичайних освітніх структур»;

- 1994 р. — У Саламанкській декларації та Рамках дій з освіти осіб з особливими потребами передбачається, що школа повинна приймати всіх дітей, незалежно від їх фізичних, розумових, емоційних чи інших можливостей. У ній повинні навчатися як діти–інваліди, так і талановиті діти, безпритульні і працюючі діти, діти, які належать до відособлених груп населення або народів, які ведуть кочовий спосіб життя, етнічних чи культурних меншин, а також інших вразливих або маргінальних груп населення;
- 2000 р. — У Рамках дій Всесвітнього форуму з освіти (Дакар) і в Цілях розвитку тисячоліття передбачається забезпечити до 2015 року доступ до загальної початкової освіти; також робиться акцент на освіті маргінальних груп населення та дівчаток;
- 2001 р. — ЮНЕСКО розпочинає здійснення Центральної програми ОДВ, яка присвячена здійсненню права інвалідів на освіту: у напрямку інтеграції в життя суспільства;
- 2006 р. — Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла Конвенцію про права людей з інвалідністю, стаття 24 якої спеціально присвячена освіті (відсутність дискримінації; рівність можливостей; інклюзивне навчання на всіх рівнях; надання можливостей для безперервної освіти, спрямованої на всебічний розвиток людського потенціалу; забезпечення гідності та самоповаги, дотримання прав людини, основних свобод і людського різноманіття; розвитку особистості людей з інвалідністю; їх дієвої участі в житті суспільства тощо).

В Україні ідеї інклюзивного навчання, попри всю дискусійність питань «за» чи «проти», досить швидко поширюються і знаходять підтримку серед батьків, вчителів та інших верств населення. Після ратифікації Конвенції ООН про права інвалідів було прийнято низку нормативно-правових актів щодо впровадження інклюзивного навчання.

Прийнятим 2010 року Законом України № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» надано офіційний статус інклюзивному та інтегрованому навчанню, як формі здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами.

Розроблено:

- Концепцію розвитку інклюзивної освіти, яка спрямована на виконання вимог міжнародних нормативно-правових документів, ратифікованих Україною, та визначає механізм запровадження інклюзивного навчання (наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912).
- Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах (наказ Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224).

- Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872);
- Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого–медико–педагогічні консультації (затверджене спільним наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту і Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 № 623/61, зареєстрованим у Міністерстві юстиції 06.12.2011 за № 1407/20145);

Уведено до Класифікатора професій посаду «асистент вчителя», яка вводитьься Типовими штатами з 1 вересня 2012 року у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням.

Внесено зміни до державних будівельних норм загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням потреб дітей з обмеженими фізичними можливостями.

Указами Президента України, дорученнями уряду та відповідними наказами Міністерства освіти і науки України законодавчо гарантовано створення архітектурної доступності навчальних закладів для дітей з особливими потребами. Створення умов для їх навчання покладено на місцеві органи виконавчої влади, однак сьогодні лише 15% навчальних закладів є повністю доступними для дітей з обмеженими фізичними можливостями, близько 40% — частково доступними.

Під час проведення дослідження громадськими організаціями були виявлені основні перешкоди, з якими стикаються діти з інвалідністю в отриманні дошкільної та середньої освіти:

- перебування дітей з інвалідністю в спеціальних закладах в більшості випадків розглядається як єдина можливість отримати освіту для цієї категорії дітей;
- недостатня кількість кваліфікованих вчителів, які можуть навчати дітей з інвалідністю;
- архітектурна недоступність навчальних закладів не дозволяють дітям з інвалідністю отримувати ті ж знання та досвід що і звичайним дітям;
- недостатній досвід міжвідомчої співпраці;
- недостатній рівень підтримки, відсутність послуг для цієї групи дітей за місцем проживання;
- супротив вчителів та адміністрації шкіл; супротив батьків;
- недостатня кількість, а іноді відсутність підручників, навчальної літератури для дітей різних нозологій (наприклад, для дітей незрячих, нечуючих);
- відсутня єдина система моніторингу прийняття до шкіл та закінчення шкіл дітьми з інвалідністю та ін.

Існуюча нині політика в сфері освіти людей з інвалідністю не відображає в повній мірі положення, які базуються на правах людини.

Неприйняття інвалідності, як людського різноманіття, призводить до того, що система освіти в Україні не несе відповідальності за забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю і не готова забезпечити реалізацію цього права.

Інклюзивне навчання:

- Ґрунтується на правах людини і принципах рівності.
- Спрямоване на усіх дітей і дорослих, особливо тих, хто є виключеним з загальної системи навчання.
- Це процес усунення бар'єрів у системі освіти та системі підтримки.

Переваги інклюзивного навчання.

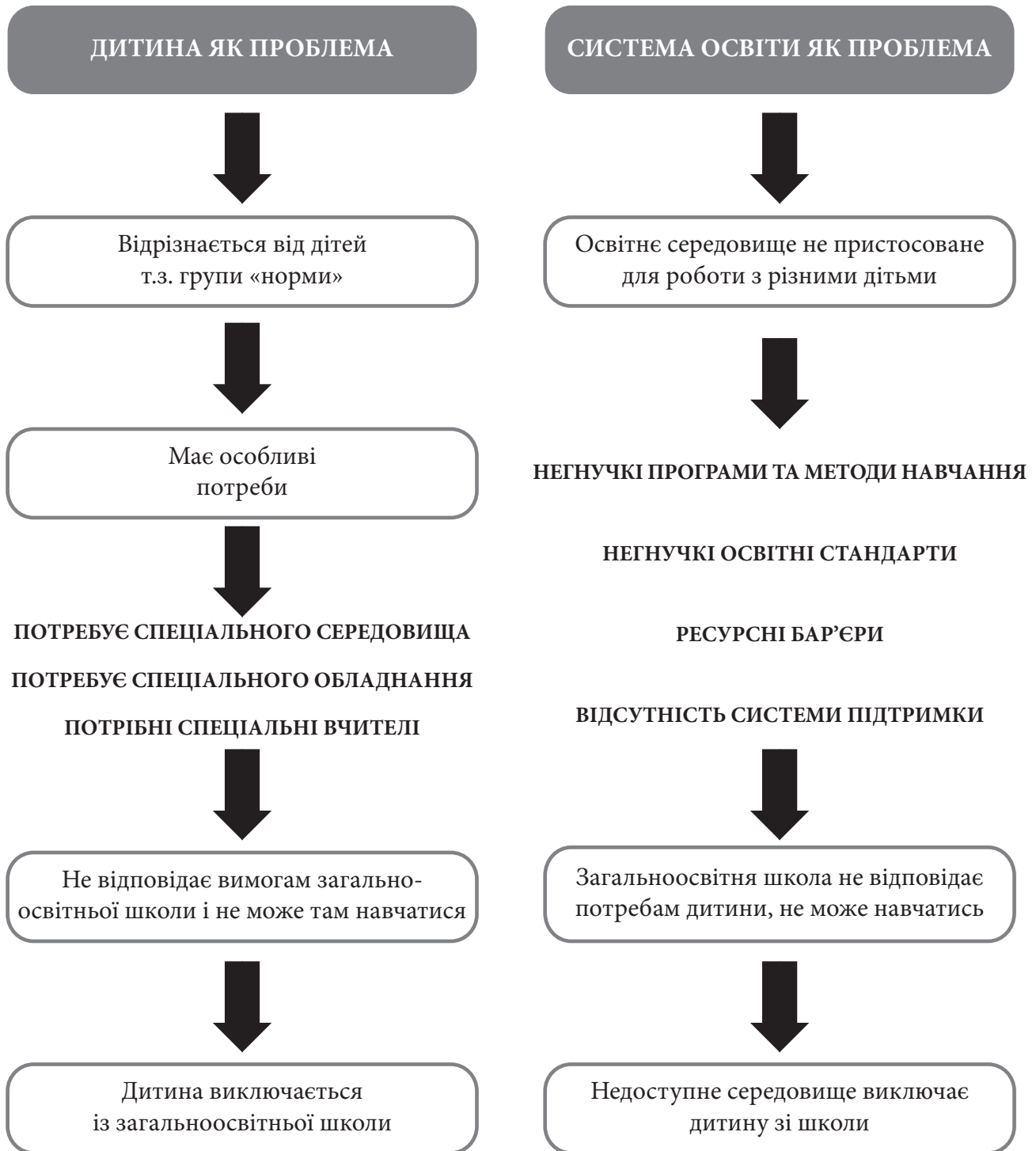
Усі діти отримують користь від інклюзивного навчання. Воно їм дозволяє:

- Розвивати індивідуальні сильні сторони і таланти.
- Приймати всіх дітей без виключення в загальноосвітню шкільну систему і суспільство.
- Працювати над досягненням індивідуальної мети, беручи участь у житті громади та їхнього класу.
- Залучати батьків у процес навчання і життя школи.
- Розвивати культуру поваги і належності до школи. Мати можливість навчатися і поважати різні здібності інших.
- Створювати дружні стосунки з іншими дітьми.
- Позитивно впливати на школу, громаду та поважати різноманіття та включення на більш широкому рівні.

Спільні дії у впровадженні інклюзивного навчання:

- Приймати всіх дітей до загальноосвітніх шкіл та залучати до шкільного життя.
- Надавати всебічну допомогу учням з особливими потребами, їх одноліткам та вчителям в разі потреби.
- Дивитися на кожного учня з огляду на те, що він може, а не на те, що він не може.
- Створювати навчальні цілі згідно з індивідуальними можливостями кожної дитини, беручи до уваги, що діти можуть мати різні навчальні цілі, але навчатися разом у класі.
- Переобладнати школи і класи з тим, щоб вони зосереджували увагу на потенціалі кожної дитини.
- Сприяти сильному лідерству в особі директора школи і адміністрації.
- Сприяти підготовці вчителів, які ознайомлені з різними методами викладання.
- Формувати команду — директорів шкіл, вчителів, батьків, учнів та інший персонал, що працюють разом у визначенні найефективніших шляхів надання якісної освіти в інклюзивному середовищі.
- Підтримувати виважене ставлення до батьків, особливо до мрій батьків та цілей щодо майбутнього їхніх дітей.

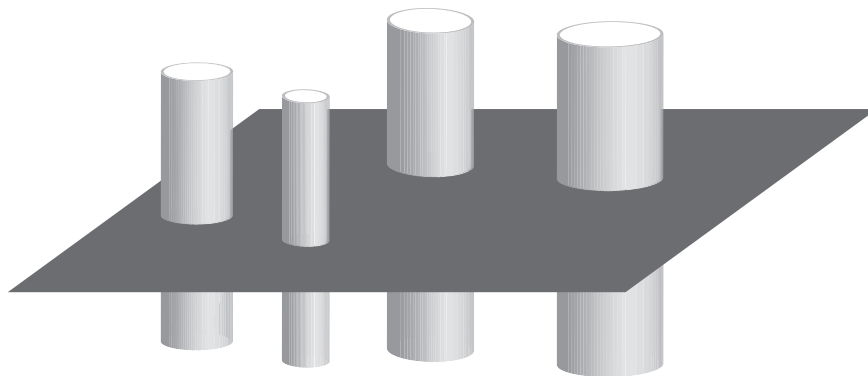
Різноманітні підходи до освіти: медичний (дитина як проблема) та соціальний (система освіти як проблема)

*Різноманітна організація системи освіти:
загальна/спеціальна — інтегрована — інклюзивна²*

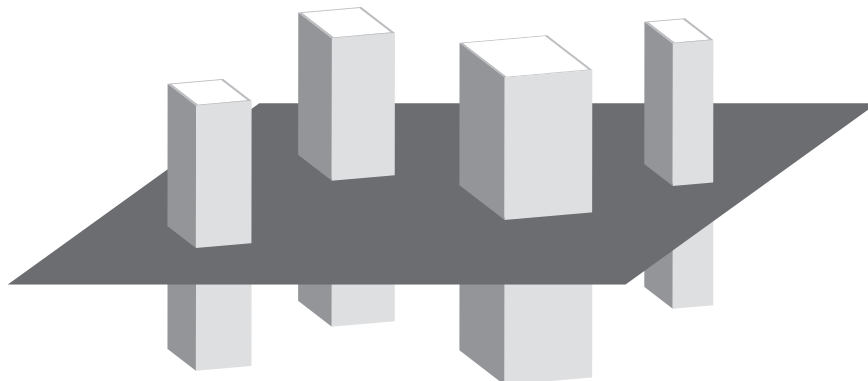
Стандартна освіта

- «Звичайна» дитина
- Круглі кілочки для круглих отворів
- Звичайні педагоги
- Звичайні школи

Спеціальна освіта

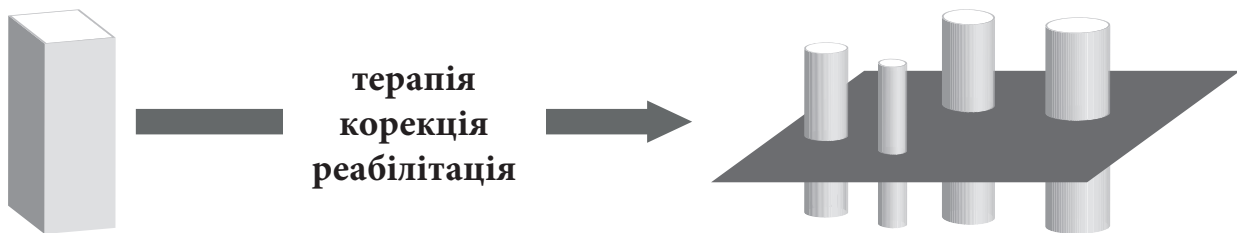
- Особлива дитина
- Квадратні кілочки для квадратних отворів
- Спеціальні педагоги
- Спеціальні школи

² «Развитие инклюзивного образования: сборник материалов». / Составители: С. Прушинский, Ю. Симонова. // Москва: РООИ «Перспектива», 2007

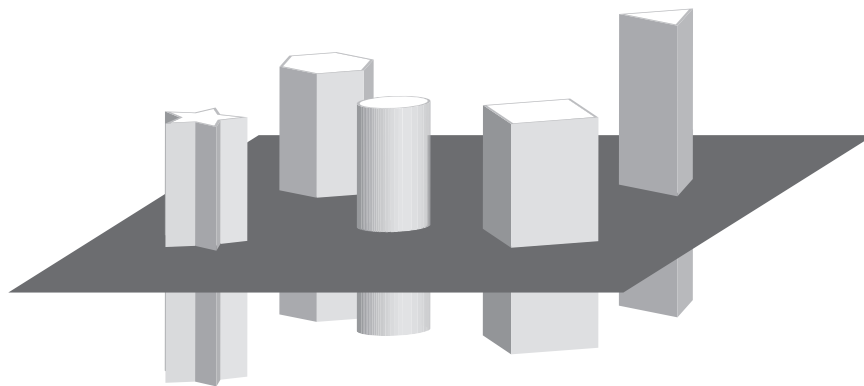
Інтегрована освіта

- Адаптація дитини до вимог системи
- Перетворення квадратних кілочків на круглі
- Система залишається незмінною
- Дитина або адаптується до системи, або ж стає для неї неприйнятним

Інклюзивна освіта

- Усі діти різні
- Усі діти можуть навчатися
- Є різні здібності, різні етнічні групи, різний зріст, вік, походження, стать
- Адаптація системи до потреб дитини

Завдання для виконання:*Опис завдання:*

1. Тренер ділить учасників на групи і пропонує кожній групі виконати наступне завдання.
2. Обговорити твердження та представити результати обговорення для всіх учасників, делегувавши для цього одного учасника від групи.
 - Діти, які «навчаються разом» також «вчаться жити разом».
 - Освіта для всіх... А інклюзивне навчання?
 - Від інклюзивного навчання до інклюзивної політики.

2.2. Міжвідомчий підхід у впровадженні інклюзивного навчання.

Актуальність теми:

Розкриття теми надасть можливість осмислити роль міжвідомчого підходу при формуванні політики сфері освіти людей з інвалідністю та у впровадженні інклюзивного навчання.

Завдання теми:

- отримати нові знання з питань міжвідомчого підходу в реалізації права на освіту осіб з інвалідністю;
- навчитися використовувати набуті знання в професійній діяльності.

Перелік матеріалу до теми:

- Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: метод. посіб. // Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / уклад. С. Ефімова. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2012. — 152 с.
- Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В., Буров С.Ю., Азін В.О., Грибалський Я.В., Найда Ю.М. Інвалідність та суспільство: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В., — К., 2012. — 216 с.
- Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: тренінгові модулі. — К., 2011. — 132 с.

Зміст теми та пропонований час:

Вид навчальної діяльності	Назва	Пропонований час
Лекція, загальне обговорення, робота з групами	Міжвідомчий підхід у впровадженні інклюзивного навчання	90 хв.
Усього (тема 2.2. в цілому):		90 хв.

Змістове наповнення теми

Методи навчання: лекція-презентація, обговорення, робота в групах.

Матеріали для обов'язкового вивчення: лекційний матеріал.

Теоретичний матеріал до теми 2.2.

Державна політика в сфері освіти повинна формуватися з урахуванням освітніх потреб людей з інвалідністю, сприяти розвитку освітніх систем і разом з тим стати складовою частиною нової соціальної та економічної політики. А це, у свою чергу, вимагає формування нової філософії державної політики стосовно осіб з інвалідністю, проведення реформ в існуючій системі освіти, які б гарантували рівність можливостей для всіх дітей та молодих людей на доступ до дошкільної, шкільної, професійної та вищої освіти.

У питаннях формування та впровадження політики в сфері освіти осіб з інвалідністю міжвідомчий підхід відіграє суттєву роль і є відображенням цілеспрямованих дій держави.

В Україні склалося так, що основна відповідальність за реалізацію права на освіту належить до компетенції Міністерства освіти і науки. Результатом цього стало виключення питань освіти дітей з інвалідністю/особливими потребами з політики, планування та забезпечення ресурсами інших міністерств та відомств.

Розглядаючи інклюзивне навчання як невід'ємну частину всієї державної освітньої політики, потрібно враховувати наступне:

- тісну взаємодію з міністерством, яке відповідає за надання , соціальної допомоги, соціального захисту тощо;
- координацію дій з міністерством з питань охорони здоров'я, яке відповідальне за охорону материнського здоров'я та дородове обслуговування, виявлення порушень та затримок на ранньому етапі розвитку дитини та надання послуг з реабілітації;
- залучення міністерства, що відповідає за будівництво, утримання та експлуатацію, а також реконструкцію шкільних будівель, з метою забезпечення того, щоб школи були архітектурно доступними, щоб ігрові майданчики і зони, спортивні споруди, коридори, двері, планування класу і входи до будівлі були доступними для дітей з інвалідністю/ особливими потребами;
- співробітництво з міністерством фінансів, яке відповідає за політику асигнування коштів на цілі інклюзивного навчання та контроль за їх використанням;
- співробітництво з міністерством транспорту для забезпечення доступних транспортних засобів з урахуванням кількості дітей, які потребують таких послуг;
- співробітництво з державними інституціями, які відповідають за захист прав дітей, з метою контролю за дотриманням прав дітей і навчальних закладах;
- співробітництво з громадськими організаціями, які працюють в інтересах дітей з інвалідністю.

Для забезпечення права на освіту дітей з інвалідністю/особливими потребами потрібно, щоб державні інституції всіх рівнів, державні службовці та фахівці, які надають послуги та інші уповноважені органи володіли відповідними знаннями, мали ресурси для здійснення на практиці чинних законів, політики, програм. Держава повинна інвестувати в заходи з підвищення обізнаності, з тим щоб сприяти розумінню природи інвалідності, соціальної моделі інвалідності та переваг інклюзивного навчання.

Для впровадження міжвідомчої практики потрібно:

- розуміння концепції та цілей інклюзивного навчання усіма інституціями;
- знання міжнародних і національних законодавчих актів, політики в даній сфері;
- розробка планів, стратегій з впровадження інклюзивного навчання із залученням усіх профільних міністерств та відомств;
- фінансова підтримка інклюзивного навчання;
- партнерство з дітьми з інвалідністю/особливими потребами, а також з їх сім'ями;
- забезпечення підтримки та введення контролю щодо діяльності шкіл;
- співпраця із засобами масової інформації та широкою громадськістю для просвітницької роботи про цілі і завдання інклюзивного навчання;
- моніторинг та оцінка.

Міжвідомча взаємодія у реалізації права на освіту дітей з інвалідністю — це міжпрофесійне співробітництво, спрямоване на підготовку та реалізацію єдиної стратегії розвитку дитини з інвалідністю/особливими потребами та організацію її підтримки в школі та сім'ї.

У межах діяльності канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» було визначено основні принципи міжвідомчої діяльності:

- визнання підходів до інвалідності, які ґрунтуються на соціальній моделі інвалідності;
- визнання інклюзивного навчання як системного процесу, який спрямовано на забезпечення права кожної дитини на якісну, доступну освіту за місцем проживання, задоволення її особливих потреб під час навчального процесу.
- визнання того, що інклюзивне навчання є компонентом реалізації соціального підходу в розумінні інвалідності та права на освіту для осіб з інвалідністю;
- готовність всіх учасників команди до універсалізації та оволодіння новими знаннями,
- повага до думок всіх членів команди;
- чіткий розподіл обов'язків між учасниками; забезпечення пріоритетності вирішення питань;
- прозорість та звітність за результатами діяльності.

У пілотних регіонах проекту при плануванні міжвідомчої взаємодії у впровадженні інклюзивного навчання враховували також:

- особливості розвитку дитини та пріоритетність завдань адаптації навчального процесу та соціалізації;
- послідовність залучення фахівців до роботи з дитиною;
- участь батьків у соціалізації та включення дитини в освітній процес, співпраця в команді; співпраця з громадськими організаціями;
- пошук ефективних рішень супроводу дітей, які пішли в інклюзивні школи та ін.

Завдання для виконання:*Опис завдання:*

Тренер заздалегідь готує завдання.

Учасники діляться на декілька груп.

Кожна група отримує аркуш ватману, фломастери. Всі групи мають однакові завдання.

Тренер просить розділити ватман на дві умовні частини. Роздає групам завдання на папері А-4. Дається час на обговорення.

Одна особа від групи представляє напрацювання.

Тренер робить загальний підсумок.

Завдання

Як дані інституції можуть сприяють у впровадженні інклюзивного навчання? Яка їх роль? Як створити партнерство між вказаними інституціям?

№	Інституції	Відповідь
1	Політичні партії, депутати різних рівнів	
2	Державні установи (національні, місцеві)	
3	Організації громадянського суспільства	
4	Релігійні організації	
5	ЗМІ	
6	Бізнес-установи	
7	Батьки	
8	Організації людей з інвалідністю	
9	Надавачі спеціальних послуг	
10	Донорські організації	
11	Інші	

ТЕМА 3. Інтегрований підхід у наданні послуг.

3.1. Інтегровані послуги та інклюзивна політика.

Актуальність теми:

Розкриття даної теми сприятиме поглибленню розуміння питань, пов'язаних з плануванням та наданням інтегрованих послуг для ефективного впровадження інклюзивного навчання.

Завдання теми:

структурувати знання учасників тренінгу з питань інклюзивного навчання.

Перелік літератури до теми:

- Блейз Дж., Е.Чорной Е., Крокер Ш., Страт Е., Красюкова–Еннс О. Розвиток політики інклюзивних шкіл, інтегроване планування послуг, їх надання та фінансування. Досвід Канади: посібник. — К.: Паливода А.В., 2012. —46 с.
- Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: метод. посіб. // Канадсько–український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / уклад. С. Ефімова. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2012. —152 с.
- Байда Л. Ю., Красюкова–Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В.О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навч.– метод. посіб. / за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової–Еннс О. В.— К., 2012 . —216 с.
- Чорной Е., Красюкова–Еннс О. Огляд ролі асистента вчителя у Канадських школах. Досвід провінції Манітоба, Нова Шотландія та Альберта: посібник. — К.: Паливода А.В., 2012. — 32 с.

Зміст теми та пропонований час:

Вид навчальної діяльності	Назва	Пропонований час
Робота з групами, лекція, загальне обговорення	Інтегровані послуги та інклюзивна політика	90 хв.
Усього (тема 3.1. в цілому):		90 хв.

Змістове наповнення теми

Методи навчання: робота в групах, обговорення, лекція

Матеріали для обов'язкового вивчення: текст лекції, міжнародні та українські законодавчі акти в сфері освіти.

Теоретичний матеріал до теми 3.1.

Інтегровані послуги в сфері інклюзивного навчання — це поєднання адміністративних, організаційних фінансових, навчальних, методичних заходів для забезпечення необхідної підтримки дітям з особливими потребами/інвалідністю у реалізації їх права на освіту. Базовими принципами є комплексність надання послуг, які максимально зосереджені в одному місці (за місцем проживання), є територіально зручними для користувача, є ефективними у використанні наявних ресурсів.

Переваги від надання інтегрованих послуг: більше дітей отримають необхідну підтримку; зменшення витрат на впровадження інклюзивного навчання через уникнення дублювання послуг; ресурси слугуватимуть довше і їх краще координувати; розуміння потреб учнів та забезпечення індивідуального підходу; реалізація права дитини на здобуття освіти.

Для створення «системи» надання інтегрованих послуг під час впровадження інклюзивного навчання потрібно провести аналіз (на національному, обласному рівні, на рівні міста, селища тощо) послуг, які надаються державними та недержавними інституціями (школами, лікарнями, ресурсними та реабілітаційними центрами тощо) для дітей з особливими потребами/інвалідністю. Даний аналіз може стосуватися різних сфер послуг: медичної допомоги, підтримки психолога, логопеда, реабілітолога, заняття спортом, організація дозвілля тощо. Проводячи аналіз, потрібно звернути увагу як побудова система надання інформації для населення про існуючі послуги; яка якість послуг, що надаються; чи побудовані вони на принципах універсального підходу з урахуванням прав людини; хто з дітей не отримує послуги і чому та ін.

Проведене дослідження в межах діяльності канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами» свідчить про те, що на національному/обласному рівні відсутній аналіз системи надання інтегрованих послуг, що стосується впровадження та підтримки інклюзивного навчання; не всі діти з інвалідністю/особливими потребами можуть отримати якісні послуги за місцем проживання, особливо діти з сільської місцевості; інституції, які надають послуги, дублюють роботу одна одної; відсутня міжвідомча координація та чітке розуміння цілей; існуюча система фінансування послуг є громіздкою та негнучкою та ін.

Для створення системи надання інтегрованих послуг мають бути задіяні: посадовці, які приймають рішення і формують політику; фахівці, які безпосередньо надають послуги; діти та батьки (користувачі); партнери (наприклад, адміністрація шкіл).

Завдання для виконання:

Тренер ділить учасників на групи і пропонує кожній групі на аркуші ватману проаналізувати систему надання послуг для дітей з інвалідністю/особливими потребами на рівні міста (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, неурядові організації). Кожна група презентує свої напрацювання для загального обговорення. Тренер робить узагальнення.

3.2. Інтегровані послуги інклюзивному навчанні: практика впровадження.

Актуальність теми: розкриття теми надасть можливість представити позитивний досвід впровадження інтегрованих послуг та важливість їх застосування у процесі інклюзивного навчання.

Завдання теми: ознайомити з практичним застосуванням системи надання інтегрованих послуг в пілотних регіонах проекту.

Перелік літератури до теми:

- Блейз Дж., Чорнобой Е., Крокер Ш., Страт Е., Красюкова–Еннс О. Розвиток політики інклюзивних шкіл, інтегроване планування послуг, їх надання та фінансування. Досвід Канади: посібник — К.: Паливода А.В., 2012. — 46 с.
- Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: метод. посібник / Канадсько–український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / уклад. С. Ефімова. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2012. — 152 с.
- Байда Л.Ю., Красюкова–Еннс О.В., Буров С.Ю., Азін В.О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навч.–метод. посіб. / за заг. ред. Байди Л.Ю., Красюкової–Еннс О.В., / кол.— К., 2012 . — 216 с.
- Чорнобой Е., Красюкова–Еннс О. Огляд ролі асистента вчителя у Канадських школах. Досвід провінції Манітоба, Нова Шотландія та Альберта: посібник – К.: Паливода А. В., 2012. — 32 с.
- Лорман Т., Деппелер Д., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / пер. з англ. — К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. — 296 с.

Зміст теми та пропонований час:

Вид навчальної діяльності	Назва	Пропонований час
Робота з групами, лекція, загальне обговорення	Інтегровані послуги в інклюзивному навчанні: практика впровадження	90 хв.
Усього (тема 3.1. в цілому):		90 хв.

Змістовне наповнення теми

Методи навчання: робота в групах, обговорення, лекція, мозковий штурм.

Теоретичний матеріал до теми 3.2.

Можливість створення моделей надання інтегрованих послуг у процесі провадження інклюзивного навчання можна розглядати на рівні області, міста, школи. В кожному випадку запропоновані моделі можуть мати свій гнучкий підхід до потреб дитини, але кінцева мета у всіх одна — інтеграція дітей з інвалідністю/ особливими потребами в суспільство, забезпечення їх права на освіту та повноцінне життя.

Наприклад, трансформація моделі спеціальної освіти, яка існує в Україні, є актуальним питанням сьогодення. Система інклюзивного навчання тільки починає впроваджуватися, а тому для ефективного використання ресурсів та для якісного супроводу дітей з інвалідністю/особливими потребами є необхідність взаємодії між спеціальною і загальноосвітньою системою навчання. Спеціальні заклади можуть виступати як ресурсні центри для надання підтримки дітям з інвалідністю, які навчаються в загальноосвітніх школах за місцем проживання.

Іншим прикладом може бути введення моделі раннього втручання, яка може слугувати забезпеченням можливості більш ранньої інтеграції дитини з інвалідністю в суспільство через надання спеціальної кваліфікованої допомоги дитині та її сім'ї. Модель раннього втручання передбачає наступні кроки: виявлення дітей раннього віку, які потребують спеціальної допомоги; своєчасна допомога та профілактика порушень в розвитку дитини раннього віку; кваліфікована допомога сім'ї (психологічна, інформаційна та ін.), методична допомога педагогам дошкільних закладів.

З досвіду планування інтегрованих послуг у Канаді⁸ на рівні школи. У школі працює логопед. Індивідуальні заняття над проблемами артикуляції та вимови він проводить з учнями в спеціальній кімнаті. Діти, яким потрібні послуги логопеда, обстежуються кожні два тижні, але прогрес не дуже помітний. Як може інакше організувати свою роботу логопед? Визначивши дітей, яким потрібна допомога, він може продовжити спостереження за ними під час уроків, для визначення ступеня (якщо є), до якого проблеми мовлення заважають навчанню. Логопед може надати рекомендації вчителю для включення стратегій роботи над артикуляцією та вимовою під час уроків, що проводяться в класі, може продемонструвати для всього класу техніки/методики, які він використовує, а вчитель може застосовувати їх.

Чому це вважається інтегрованим підходом?

- Дитина залишається в навчальному середовищі. Навички вимови викладаються в тому середовищі, де вони потрібні — в класі.
- Дитина не отримує «терапію» відокремлено, проте всі діти в класі отримують користь від інструкцій.
- Вчитель засвоює нові навички, які він може використовувати під час навчання.
- Логопед є частиною освітньої команди.

Такий підхід може бути запроваджений в будь-якій школі без зміни політики на національному/ обласному рівні.

Приклад створення системи надання послуг (Канада)

З досвіду діяльності пілотних регіонів канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» зі створення системи інтегрованих послуг.

У 2010–2011 роках розпочали свою роботу два інклюзивні ресурсні центри (ІРЦ). Цьому передувала велика підготовча робота: на основі вивчення ситуації та запитів ключових зацікавлених сторін було вироблено бачення, сформована модель ІРЦ, підготовлені технічні завдання, посадові обов'язки працівників, визначено першочергові завдання. Чому виникла необхідність у створенні ІРЦ. Діти з особливими потребами/інвалідністю, які пішли до шкіл потребували індивідуального підходу та підтримки. Фахівцям, які з ними працювали, бракувало належного досвіду, інформації, методик. Фактично кожній сім'ї, дитині, школі, педагогу потрібно було надати допомогу, яка б усувала існуючі бар'єри та полегшувала включення в навчальний процес.

Були визначені основні функції ІРЦ:

- Координація — створення діючого механізму міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії для просування і впровадження інклюзивного навчання як на системному, так і на індивідуальному рівні.
- Навігація — в кожному конкретному випадку вибір оптимального шляху включення і сприяння дітей, забезпечення усіма необхідними супутніми послугами і підтримкою (забезпечення інтегрованих послуг). Відстоювання інтересів сімей та дітей з особливими потребами.
- Ресурси — надання актуальної інформації педагогам, фахівцям, надавачам послуг і батькам.

Першочергові завдання ІРЦ:

Збір та поширення інформації про послуги і організації, які їх надають:

- Освітні.
- Соціальні.
- Реабілітаційні.
- Медичні.
- Інформаційно–методичні.

Дана інформація стосується державних, громадських і комерційних організацій, що надають ті чи інші послуги.

Моніторинг інформації:

- щодо потреб конкретних сімей/дітей;
- щодо перешкод, з якими вони стикаються при спробі потрапити у дошкільні установи і школи;
- про тих дітей, які в найближчі кілька років підуть до школи, і де може виникнути необхідність, наприклад, у переобладнанні туалету, супроводі або спеціальному транспорті.

На час підготовки даного видання діяльність ІРЦ виправдала себе в пілотних регіонах проекту. Їх позитивна практика сьогодні розповсюджується на інші області України.

Приклади планування послуг

Існування системи

Згідно з чинним законодавством мають збиратися дані про дітей з інвалідністю і плануватися можливості вибору батьками форм навчання для своєї дитини. Це важливо для формування освітньої політики, яка б враховувала індивідуальні потреби дитини; для раціонального використання фінансів; для узгодження міжвідомчої координації.

«Оцінка» дитини.

Чи є у дитини інвалідність, яка потребує надання спеціальних послуг? Які освітні потреби дитини? Які освітні та супутні послуги потрібно надати дитині? Наприклад, таку оцінку та рекомендації батьки можуть отримати в психолого-медико-педагогічній консультації.

Право прийняття рішення

Група кваліфікованих спеціалістів разом з батьками взявши до уваги результати «оцінки» дитини разом приймають рішення щодо подальшого навчання дитини і надання необхідних послуг. Якщо батьки не згодні з рішенням, вони можуть звернутися до вищої інституції для його перегляду.

Право на отримання дітьми з інвалідністю необхідних послуг.

Після того, як дитина з інвалідністю зарахована до загальноосвітньої школи і визначено, які додаткові послуги їй потрібні — команда професіоналів і батьки зустрічаються для підготовки індивідуального плану навчання дитини (ІПН).

Надання послуг.

Кожний член команди згідно з прийнятим індивідуальним планом навчання дитини знає свої обов'язки і ознайомлений з тим, які додаткові послуги отримує дитина і де саме? Батьки мають своєчасно отримувати інформацію про успіхи дитини, щоб подивитися на прогрес в її розвитку та зрозуміти, яких результатів вона може досягти до кінця року. Індивідуальний план може переглядатися раз на рік (за потреби частіше, якщо рішення щодо його перегляду приймає команда фахівців та батьки).

Переоцінка потреб дитини. В кінці року команда фахівців та батьки оцінюють успіхи дитини і переглядають ІПН. Вирішують, які освітні та супутні послуги потрібно надати дитині.

Можливі питання для спільного обговорення:

- Як ми розуміємо інтегровані послуги в сфері освіти дітей з інвалідністю\ особливими потребами?
- Які переваги та ризики інтегрованих послуг для впровадження інклюзивного навчання?
- Які можливості запровадження інтегрованих послуг в системі освіти у вашій області, місті, школі?

Завдання для виконання:

Тренер ділить учасників на групи і пропонує виконати наступне завдання. На листі ватману кожна група створює модель надання інтегрованих послуг вибираючи за основу ситуацію з практичної діяльності одного з учасників групи.

Після закінчення кожна група презентує свою модель.

Всі учасники залучаються до обговорення.

Тренер робить узагальнення.

Підбиття підсумків роботи тренінгу

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Тренер ініціює обговорення підсумків роботи тренінгу. Орієнтовні питання для обговорення:
 - Найяскравіше враження від тренінгу?
 - Які питання залишилися нерозкритими?
 - Чи справдилися ваші сподівання?
 - Чим ви можете поділитися з іншими?
2. Увага учасників акцентується на «очікуваннях», які учасники висловили перед початком тренінгу. Кожному учаснику надається можливість висловитися, задавати один одному та тренеру питання.
3. На завершення тренер дякує всім за плідну роботу, приємне спілкування і нові знання або враження, які і він теж отримав від групи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні».
- Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».
- План дій Ради Європи щодо сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві: покращення якості життя людей з обмеженими можливостями в Європі в 2006 — 2015 роках.
- Всесвітня програма дій відносно інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю 3 грудня 1982 року (Резолюція 37/52).
- Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96).
- Конвенція ООН про права інвалідів. Резолюція Генеральної асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 року (Конвенцію ратифіковано Законом України № 1767-VI від 16.12.2009).
- План заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року. (Розпорядження Кабінету Міністрів України №1482-р від 03.12.2009 р.).
- План дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009 – 2012 роки. (Наказ Міністерства освіти і науки України №855 від 11.09.2009 р.).
- Концепція розвитку інклюзивної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України №912 від 01.10.2010. Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/).
- Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (Постанова Кабінету Міністрів України №872 від 15.08.2011 р.).
- Введення навчального предмета «Українська жестова мова» та внесення змін до Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. (Наказ Міністерства і науки України №852 від 11.09.2009 р.)
- Про внесення змін до Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого–медико–педагогічні консультації (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №623/61 від 23.06.11, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.12.2011 р. за №1407/20145).
- Інструктивно–методичний лист «Організація навчально–виховного процесу в умовах інклюзивного навчання» (Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/9-384 від 18.05.2012).

- Інструктивно–методичний лист «Організація психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання» (Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/9-529 від 26.07.2012 р).
- Посада «Асистент вчителя інклюзивного навчання» внесена у Державний Класифікатор професій за ініціативи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (Наказ Держспоживстандарту №327 від 28.07.2010 р.)
- Байда Л. Ю., Красюкова–Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. Інвалідність та суспільство: навч.–метод. посіб. / за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової–Еннс О. В.— К., 2012 . — 216 с.
- Лорман Т., Деспелер Д., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посібник. ; пер. з англ. — К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. — 296 с.
- Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навч.–метод. посіб. / кол. упорядників: Патрикеева О.О., Софій Н.З., Луценко І.В., Василяшко І.П. / під заг. ред. Шинкаренко В.І. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. — 96 с.
- Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Колупаєвої А. А. — К.: «А.С.К.», 2012. — 308 с.

ДОДАТКИ³

Додаток 1

Фонд «*Dark & Light*» у Нідерландах захищає рівні права людей з інвалідністю в країнах, що розвиваються. Їхня діяльність зосереджується на трьох основних сферах - спеціальні послуги для людей з порушенням зору, відстоювання інклюзивності суспільства та підтримка неурядових організацій в захисті прав людей з інвалідністю.

СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Теорія змін, вироблена організацією «Dark & Light» (витяг із документа)

Вступ

Люди з інвалідністю у країнах, що розвиваються, нерідко стикаються з дискримінацією та стигматизацією. Вони частіше за інших не отримують якісних послуг у сферах навчання, працевлаштування, охорони здоров'я тощо.

У цьому документі міститься бачення організації «*Dark & Light*» стосовно інклюзивного суспільства та загальної стратегії, якої ми дотримуємось, щоб впровадити зміни для людей з інвалідністю. Ця стратегія узагальнює основні положення, на яких ґрунтується робота «*Dark & Light*», описує методи та підходи до різних секторів суспільства, з якими співпрацює організація.

Ми дотримуємось принципів та завдань стосовно інклюзії, зазначених у Конвенції ООН з прав людей з інвалідністю. Конвенція може вважатись рамковим документом, що врегульовує діяльність «*Dark & Light*». У ній містяться принципи інклюзивного суспільства та права людей з інвалідністю на освіту, охорону здоров'я, працевлаштування, інформацію та загалом на активну участь у житті суспільства і на рівну доступність державних послуг.

Щоб допомогти людям з інвалідністю покращити ситуацію, в якій вони перебувають, та заявити про свої права, ми маємо розглянути ставлення суспільства (включаючи урядові, неурядові організації та місцеві громади) до цих груп та незбалансоване ставлення органів влади. Заходи в цій сфері не потребують швидких рішень за принципом «єдиний розмір, що задовольнить всіх».

Зміна ставлення суспільства - це тривалий та складний процес, і «*Dark & Light*» та партнерські організації можуть вплинути на нього лише частково. Ми - це лише частина процесу, до якого залучаються всі зацікавлені сторони.

Потрібно застосовувати різнорівневий підхід із використанням різних методів: демонстрація, рольові ігри, ініціювання дискусії стосовно прав людей з інвалідністю, приклади проектів, що підтримують інклюзію, вплив на партнерські організації, розбудова спроможності органів влади тощо.

Бачення успіху

Наші принципи:

- усі люди мають право брати участь у житті суспільства;
- ми визнаємо гідність кожної людини;
- ми цінуємо можливості кожної людини.

Головна мета. Усі люди з ураженнями зору та люди з іншими вадами мають такі ж самі можливості, як і інші, й можуть брати активну участь у житті суспільства.

Наші повноваження: ми підтримуємо громадські організації в низці країн Азії та Африки, де виникають найгостріші проблеми, і ми можемо вирішити їх з мережею партнерських організацій завдяки нашій спільній праці.

Гравці, які можуть вплинути на наше бачення успіху та зробити посильний внесок для досягнення успіху в сфері інклюзії - це:

Політичні партії	Політичні партії в парламентах та радах приймають закони, спрямовані на покращення ситуації, в якій перебувають люди з інвалідністю.
Державні установи (національні, місцеві)	Органи влади забезпечують доступність надання всіх послуг людям з інвалідністю. Декілька таких послуг: доступність освіти, охорони здоров'я, соціального благополуччя. Політики та плани зважають на специфічні потреби цих груп.
Організації громадянського суспільства	Організації громадянського суспільства звертають увагу на права людей з інвалідністю під час відстоювання прав/лобіювання та надання послуг (розбудова громади, освіта, безпека харчування тощо).
Релігійні організації	Церкви та інші релігійні організації дотримуються точки зору про рівність всіх людей, включаючи людей з інвалідністю. Їхня діяльність доступна для людей з інвалідністю.
ЗМІ	ЗМІ оприлюднюють інформацію стосовно людей з інвалідністю та просувають своїми повідомленнями ідеї інклюзивного суспільства.
Бізнес-установи	Приватні компанії працевлаштовують людей з інвалідністю. Вони надають безперешкодні послуги.
Батьки	Батьки дітей з інвалідністю вірять у можливості своїх дітей та розуміють їх права.
Громади	Люди в громадах визнають права дітей та дорослих з інвалідністю та залучають їх до будь-якої можливої громадської діяльності.
Організації людей з інвалідністю	Люди з інвалідністю розуміють та можуть заявити про свої права на отримання рівної доступності та участі в житті суспільства.
Надавачі спеціальних послуг	Неурядові організації, які працюють в сфері інвалідності, а також державні установи охорони здоров'я надають послуги - попередження інвалідності, догляд за пацієнтами з ураженнями зору, реабілітація, отримання прибутку, - які зосереджуються на покращенні ситуації людей з інвалідністю та їх інклюзії у суспільство.
Донорські організації та організації системи ООН	Донорські організації та організації системи ООН зважають на права людей з інвалідністю при формуванні та розробці політики, програм та під час надання фінансової підтримки.

Передумови успіху

Короткострокові та перехідні ефективні зміни, які мають відбутись і в яких кожен гравець має відіграти певну роль, такі:

Політичні партії	Члени парламенту та (районних чи міських) рад розуміють права людей з інвалідністю та бажають активно покращувати їх роль у суспільному житті. Люди з інвалідністю представлені в парламенті та інших органах, що приймають політичні рішення
Державні установи (національні, місцеві)	Працівники органів влади розуміють права людей з інвалідністю. Міністерства адаптують політику, програми щодо інклюзивної освіти, покращення доступності послуг з охорони здоров'я та інших послуг. Державні установи зважають на особливі потреби людей з інвалідністю. Усуваються фізичні перешкоди та інші бар'єри (закритість інформації, відношення працівників)
Організації громадянського суспільства	Керівництво та персонал організацій громадянського суспільства розуміють права людей з інвалідністю. Неурядові організації бажають забезпечити повну доступність своїх послуг. Вони співпрацюють з надавачами специфічних послуг (стосовно інвалідності) з метою покращення їх якості. Усуваються фізичні перешкоди та інші бар'єри (закритість інформації, відношення працівників) до їх послуг. Їх політика та програми беруть до уваги спеціальні потреби людей з інвалідністю
Релігійні організації	Релігійні організації розуміють ситуацію осіб з інвалідністю та докладають зусиль до того, щоб їх члени усвідомлювали цінність людей з інвалідністю в очах Бога. Вони вживають заходів для збільшення доступності своїх послуг
ЗМІ	Різні ЗМІ, як то телебачення, радіо, газети усвідомлюють ситуацію, в якій перебувають люди з інвалідністю. У своїх програмах вони висвітлюють питання стосовно захисту прав людей з інвалідністю
Бізнес-установи	Приватні компанії розуміють, що люди з інвалідністю мають можливості, які можуть бути використані для досягнення власних цілей та виконання їх місії. Відношення менеджменту до працевлаштування людей з інвалідністю позитивне, так само як і сприйняття людей з інвалідністю в якості поважних клієнтів. Вони усувають перешкоди для працевлаштування. Вони збільшують доступність інформацій та послуг
Батьки	Батьки дітей знають про можливість отримання освіти дітьми з інвалідністю та бачили гарні приклади інклюзії
Громади	Люди в громадах дізнались про права людей з інвалідністю та їх можливості зробити внесок у суспільство. Лідери висловлюють потребу у забезпеченні рівної доступності до діяльності громади
Організації людей з інвалідністю	Люди з інвалідністю створюють громадські організації (ГОІ) та розуміють своє право брати участь у житті суспільства. Вони знають, як донести до суспільства інформацію про свої права та як відстоювати перед органами влади потребу у доступності послуг
Надавачі спеціальних послуг	Організації, чия робота зосереджена на людях з інвалідністю, розуміють підхід, що ґрунтується на дотриманні прав.
Донорські організації та організації системи ООН	Донорські організації та організації системи ООН ознайомлені з міжнародним законодавством. Вони проаналізували ситуацію, в якій перебувають люди з інвалідністю в країнах, де працюють ці донорські організації та організації системи ООН, та проаналізували політики цих країн, надавши при цьому рекомендації стосовно необхідних змін з метою їх перетворення на більш інклюзивні

Система відображення

Хто може сприяти тому, щоб відбулись необхідні зміни (особисті, в ставленні, культурні чи на інституційному рівні):

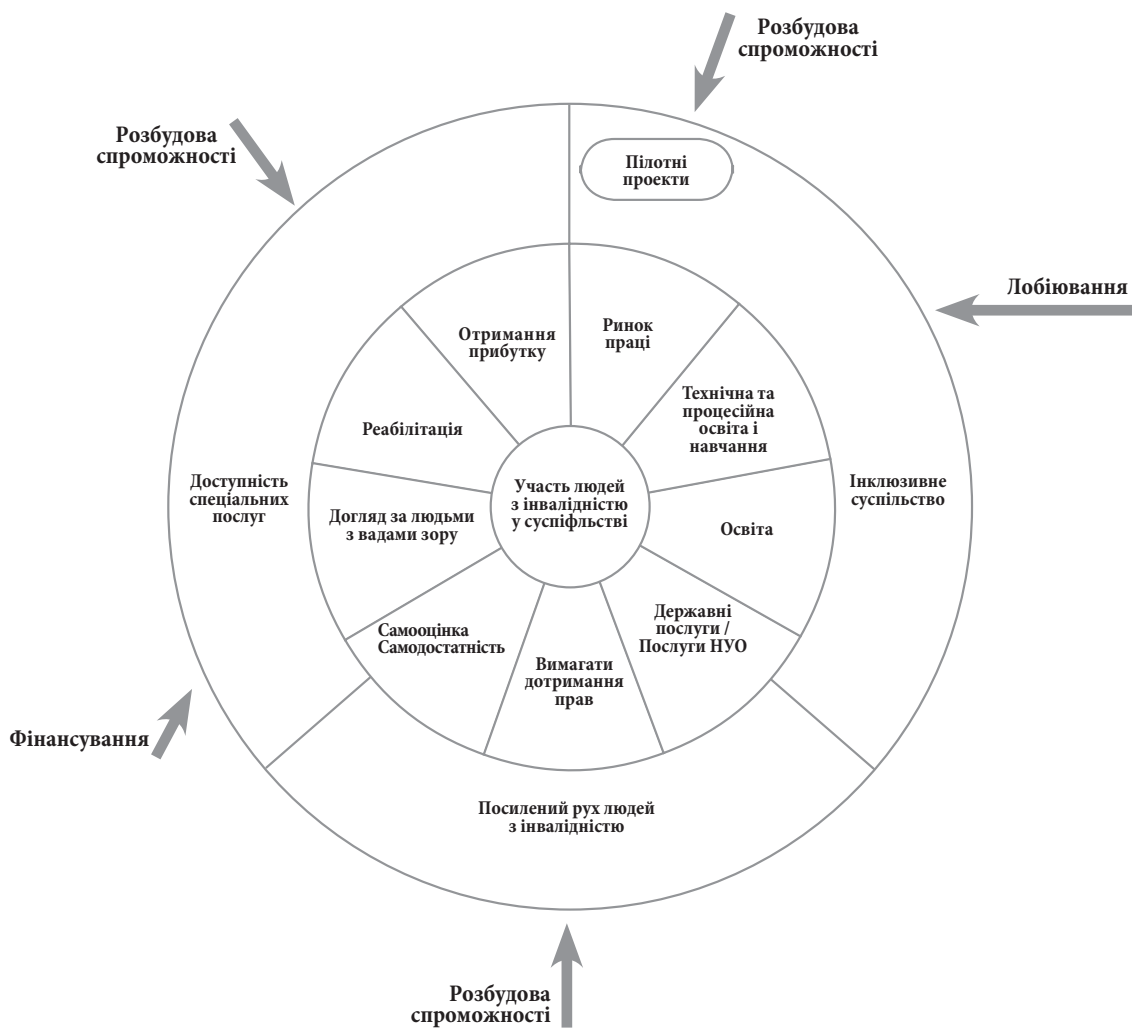
Ми виділяємо:

	Позитивний вплив, та сама ціль
	Позитивний вплив, інша ціль
	Слабкий вплив, але є потенціал
	Негативний вплив, як переконати чи нейтралізувати

Зацікавлена сторона				Опис
Політичні партії				Позитивний вплив, інша ціль (інвалідність для них - одна з маленьких тем). Але можуть бути ініціаторами політики та положень, які стимулюють інклюзію
Державні установи (національні, місцеві)				Інколи негативний вплив (упередження проти інклюзії). Можуть мати позитивний вплив, якщо надати інформацію про права людей з інвалідністю
Організації громадянського суспільства				Позитивний вплив, інша ціль. Часто ігнорують людей з інвалідністю. Якщо надати інформацію, можуть мати позитивний вплив стосовно інклюзії
Релігійні організації				Слабкий вплив, але є потенціал. Релігійні лідери можуть поширювати позитивну інформацію. Хоча вони й мають іншу мету
ЗМІ				Можуть мати позитивний вплив (інша ціль), хоча інвалідність буде лише однією з багатьох тем, до яких привертається увага.
Бізнес-установи				Негативний вплив, оскільки корпорації часто не розглядають людей з інвалідністю як потенційні кадрові ресурси. Якщо їх переконати, можуть мати позитивний вплив на інклюзивне працевлаштування
Батьки				Інколи негативний вплив (немає бажання інвестувати в освіту дитини з інвалідністю). Можуть стати сильними ініціаторами інклюзії
Громади				Часто негативний вплив. Може стати позитивним, хоча з різними цілями («виживання» громади)

Організації людей з інвалідністю				Позитивний вплив, та сама ціль - якщо вони впевнені у підході, що ґрунтується на засадах дотримання прав. Якщо все ще базують роботу на засадах благодійності, вплив може бути навіть негативним
Надавачі спеціальних послуг				Позитивний вплив, та сама ціль - якщо вони впевнені у підході, що ґрунтується на засадах дотримання прав. Якщо все ще базують роботу на засадах благодійності, вплив може бути навіть негативним
Донорські організації та організації системи ООН				Позитивний вплив, інша ціль. Організації системи ООН та донорські організації на кшталт ЄС прийняли Конвенцію ООН про права людей з інвалідністю. Але їхні цілі інші: вони не так вже й легко донесуть цю інформацію до своїх партнерів (тобто органів влади в країнах своєї діяльності)

Від теорії до стратегії

Щоб стимулювати покращення ситуації людей з інвалідністю та їх інклюзію в суспільство, ми дотримуємось підходу трьох напрямів. Див. малюнок.

Створення та покращення життєспроможних (спеціальних) послуг для нашої цільової групи.

- Створення та покращення систем догляду за пацієнтами з ураженнями зору.
- Створення та покращення (у громаді) послуг з реабілітації.

Ці послуги зосереджуються на нашій цільовій групі та надаються на найкращому рівні, щоб лікувати людей (або зменшити рівень впливу інвалідності) або щоб вони могли жити з ураженнями таким чином, щоб інтегруватись в суспільство. Ці послуги включені в державні системи та засновані на засадах (інституціональної та фінансової) життєспроможності.

НАША РОЛЬ:

- Ми надаємо фінансову підтримку проектам, які спричиняють зміни та можуть використовуватись як приклади для органів влади та інших організацій.
- Ми сприяємо посиленню мереж організацій, що працюють в сфері офтальмології, реабілітації та інклюзії, з метою покращення якості послуг.
- Підтримка пілотних проектів, яка може слугувати моделлю інклюзії дітей та дорослих з інвалідністю в сфері освіти, охорони здоров'я, засобів існування, економічного розвитку та інших секторів.
- Ми вивчаємо вплив наших послуг та документуємо кращі практики з метою поліпшення якості та стимулювання інших осіб та установ щодо прийняття такого ж інклюзивного підходу.

Сприяння розбудові інклюзивного суспільства

- Ми доносимо інформацію до громад стосовно прав та потенціалу людей з інвалідністю.
- Ми підтримуємо лобювання перед органами влади стосовно інклюзії людей з інвалідністю в суспільство та доступності (державних) послуг.
- Ми розбудовуємо спроможність державних установ та організацій, що розвиваються, в сфері включення людей з інвалідністю в перелік отримувачів їх послуг.

Інтервенції зосереджуються на регулярних державних послугах та програмах розвитку. Метою є покращення доступності послуг та участь наших цільових груп.

НАША РОЛЬ:

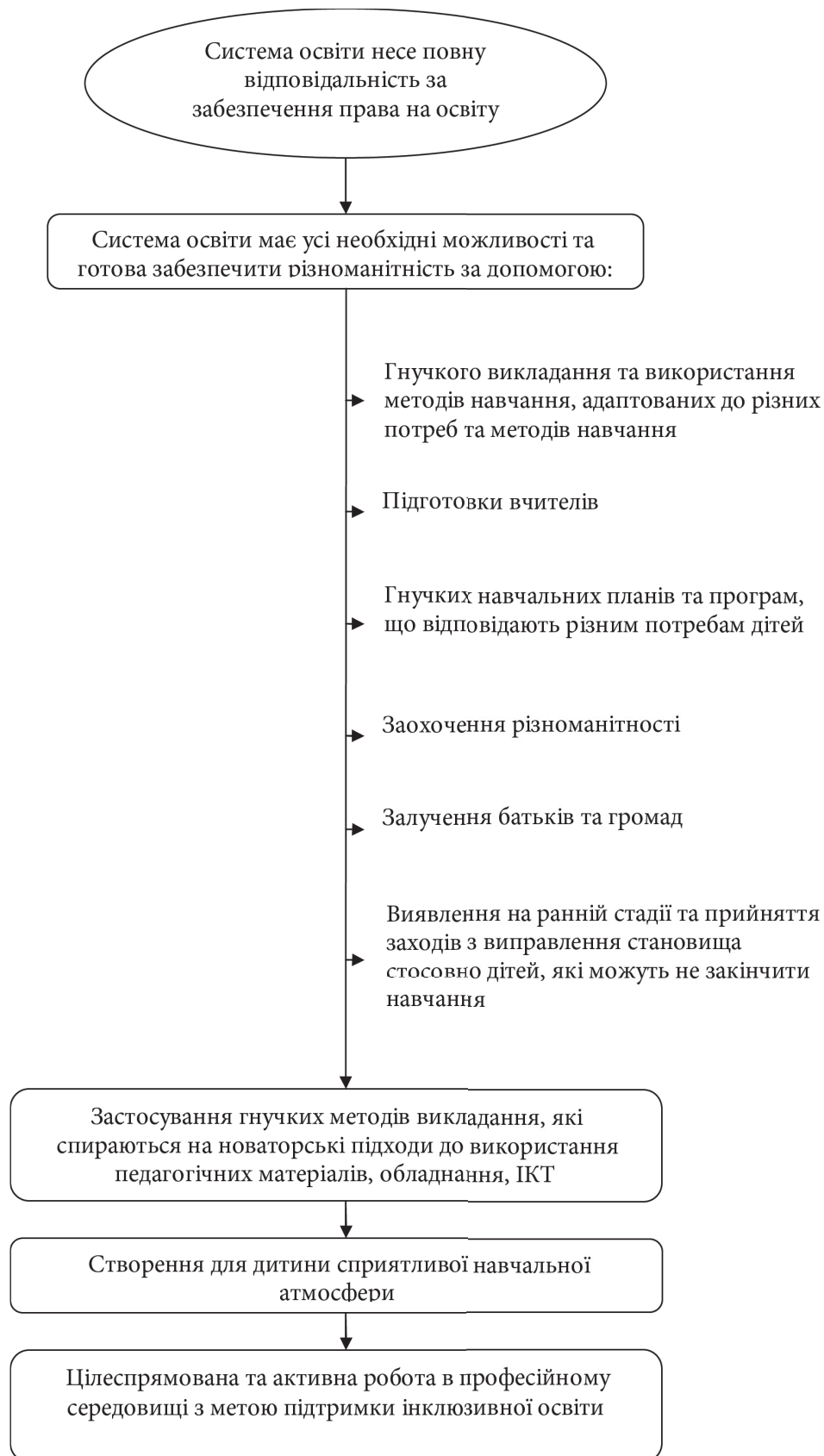
- Через мережі ми підтримуємо лобювання прав людей з інвалідністю в Нідерландах та в Європі.
- Ми підтримуємо лобювання партнерських організацій, спрямовані на донорів та органи влади своїх країн.
- Ми підтримуємо ініціативи стосовно поширення інформації про права людей з інвалідністю на національному чи на місцевому рівнях у цих країнах.
- Ми проводимо навчання та надаємо поради закладам та організаціям

стосовно того, як зробити послуги, що вони надають, доступними для людей з інвалідністю.

- Більш активне заохочення людей з інвалідністю
- Ми стимулюємо розвиток організацій людей з інвалідністю через групи самопомоги та групи, що займаються лобіюванням.
- Ми підтримуємо активну участь людей з інвалідністю у розробці, плануванні та виконанні політики, програм, планів тощо.

Інтервенції зосереджуються на сприянні об'єднанню людей з інвалідністю; посиленні їхнього впливу на прийняття рішень, що їх стосуються; відстоюванні власних прав, а також мають на меті продемонструвати внесок, що роблять люди з інвалідністю в життя суспільства.

Погляд на освіту через призму інклюзії

Додаток 3

Міжнародно-правові акти, які стосуються інклюзивної освіти

Міжнародно-правові акти	Головні положення, які стосуються якісної інклюзивної освіти
Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.)	Право на загальнодоступність освіти й на рівні умови стосовно якості навчання.
Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права (1966 р.)	Право кожної людини на доступну освіту на всіх її ланках, у тому числі професійно-технічну середню освіту.
Міжнародний пакт про громадянські й політичні права (1966 р.)	Ліквідація дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження або іншої обставини.
Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965 р.)	Вжиття заходів, зокрема. в галузях викладання, виховання, культури й інформації, з метою боротьби з упередженнями, які призводять до расової дискримінації.
Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.)	Ліквідація дискримінації щодо жінок у галузі освіти. Усунення будь-якої стереотипної концепції ролі чоловіків і жінок шляхом заохочення спільного навчання, перегляду навчальних посібників і шкільних програм та адаптації методів навчання.
Конвенція про корінні народи, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах (1989 р.)	Право на освіту, яке відповідає культурі й потребам корінних народів. Ліквідація упереджень і забезпечення того, щоб підручники й інші навчальні матеріали подавали справедливе, точне й інформативно насичене зображення суспільства й культури цих народів.
Конвенція про права дитини (1989 р.)	Право на безкоштовну й обов'язкову початкову освіту без будь-якої дискримінації. Наголос на благополуччя дитини та її розвиток, а також заходи підтримки із догляду за дитиною.
Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх родин (1990 р.)	Сприяння навчанню дітей трудящих-мігрантів їхньою рідною мовою та ознайомленню з їхньою рідною культурою.
Міжнародна конвенція про заборону й негайні заходи з викорінення найгірших форм дитячої праці (1999 р.)	Доступ до безкоштовної базової освіти й професійно-технічної підготовки для всіх дітей, звільнених від найгірших форм дитячої праці.
Конвенція про охорону й заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005 р.)	Визнання рівного достоїнства й поваги до всіх культур, в тому числі культур осіб, які належать до мовних меншин.
Конвенція ООН про права інвалідів (2006 р.)	Жодного виключення через інвалідність із системи загальної освіти, а дітей з інвалідністю - з системи безкоштовної й обов'язкової початкової освіти або середньої освіти. Забезпечення інклюзивної освіти та всіх ланках освіти й навчання впродовж усього життя.

Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В.

**ТРЕНІНГОВИЙ МОДУЛЬ
«МІЖВІДОМЧИЙ ПІДХІД У ВПРОВАДЖЕННІ
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ»**

Серія навчальних матеріалів канадсько-українського проекту
«Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»

Підписано до друку 27.02.2013 р. Формат 60x84/8
Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн.-друк. арк.
Тираж 2000 Зам. 1503

ТОВ «Ігнатекс-Україна»
03127, м. Київ, проспект 40-річчя Жовтня, Будинок 120, корпус 1

Свідоцтво Державного комітету інформації України
ДК № 3414 від 05.03.2009 року